

EUSKAL AUTONOMIA ERKIDEGOKO LEHIAKORTASUNARI BURUZKO 2023KO TXOSTENA

INGURUMENAREN ALDETIK JASANGARRIA
IZANGO DEN LEHIAKORTASUNERAKO
TRANTSIZIOA
Laburpen exekutiboa

Orkestra-Lehiakortasunerako Euskal Institutuaren (Deustu Fundazioa, Deustuko Unibertsitatea) jarduerak erakunde hauen ekarpenei eta laguntzari esker eramaten dira aurrera:

Eusko Jaurlaritzza; SPRI Taldea; Gipuzkoako Foru Aldundia; Bizkaiko Foru Aldundia; Arabako Foru Aldundia; Bilboko Udala; Energiaren Euskal Erakundea; BBK Fundazioa; Iberdrola; Repsol-Petronor.

Koordinatzaileak:

Jorge Fernández, Susana Franco, Macarena Larrea eta James R. Wilson

Egileak:

Imanol Aizpuru, Mikel Albizu, Maddalen Alkorta, Mari José Aranguren, Ainhoa Arrona, Arkaitz Badajoz, Naia Begiristain, Patricia Canto, Pablo Costamagna, Samuel Delbon, Ibone Eguia, Aitziber Elola, Miren Estensoro, Jorge Fernández, Susana Franco, Andrea Fuentetaja, Juan P. Gamboa, Antonio García, Itziar García, Mikel Gaztañaga, Claudia Icaran, Ane Izulain, Macarena Larrea, Miren Larrea, Usue Lorenz, Edurne Magro, Jaime Menéndez, Stephania Mosquera, Asier Murciego, Romina Rebola, Jabier Retegui, Eva Sánchez, Eduardo Sisti eta James R. Wilson

Txostena online eskuratzea

Euskal Autonomia Erkidegoko Lehiakortasunari buruzko 2023ko Txostena PDFn dago eskuragarri, gaztelaniaz, euskaraz eta ingelesez, Orkestraren web orrian:

<https://www.orquestra.deusto.es>

DOI: <https://doi.org/10.18543/XOQH9197>

Eskualdeko Lehiakortasunaren Behatokitako sarbidea

Lehiakortasunari buruzko Txosten honetan aurkeztu ditugun adierazleen eguneratzeak, denbora errealean, helbide honetan kontsulta ditzakezu:

<https://www.orquestra.deusto.es/competitiveness-observatory/es>

Itzulpena: Itziar Navarro, Deustuko Unibertsitatea
© Lehiakortasunerako Euskal Institutua – Deustu Fundazioa

Mundaiz 50, E-20012, Donostia-San Sebastián
Tel.: 943 297 327. Fax: 943 279 323
comunicacion@orquestra.deusto.es
www.orquestra.deusto.es

© Deustuko Unibertsitateko Argitalpenak
1 posta-kutxa - 48080 Bilbao
Helbide elektronikoa: publicaciones@deusto.eus

Laburpen exekutiboa

Klima aldaketak eta aldaketa horrek ingurumenean, gizartean eta ekonomian dituen eraginek gure gizartea erronka itzel baten aurrean jarri dute, zalantzarik gabe, gizateriak aurrean izan dituen erronka konplexuenetako baten aurrean. Berotegi efektuko gasen isuriak murrizteko prozesua, zero isuri garbira iritsi arte, ahalik eta azkarren egin behar da, planetaren batez besteko tenperaturaren igoera mugatzeko eta eraginak kudeatzeko modukoak eta kostuak onartzeko modukoak direla ziurtatzeko.

Giza jardueren eta jarduera ekonomikoen ingurumen aztarna txikiko ekonomia baterantz aurrera egitearen abantailen artean daude, egoera sozioekonomiko oso txarrak saihesteaz gainera, errealitate berri horrek ekar ditzakeen ekonomia eta gizarte onura ugariak aprobetxatzea. Hala ere, beharrezkoa den eraldaketak ondorio ekonomiko eta sozial negatiboak ere izan ditzake, bideratzeko moduaren arabera.

Argi dago oso prozesu konplexua dela, krisi klimatikoaren izaeragatik beragatik. Izan ere, planeta osoan du eragina, ekonomiaren balio kate osoan (ekoizpena, banaketa, kontsumoa), sektore guztietan (energia, etxebizitza, industria, garraioa, merkataritza...) eta gizartearen beste dimentsio batzuetan (kultura, portaerak, harremanak, jakintza, etab.). Gainera, 2020az gerotik planetak bizi duen testuinguruak konplexutasun handiagoa gehitzen dio erronkari. Pandemiak eta haren ondorio den krisi ekonomikoak, krisi geopolitikoek, Europako krisi energetikoak eta agertoki makroekonomiko konplexuak eragin handia dute klima aldaketaren erronkari eman nahi zaion erantzuna definitzerakoan ez ezik, baita egokitze eta eraldatze erritmoetan ere.

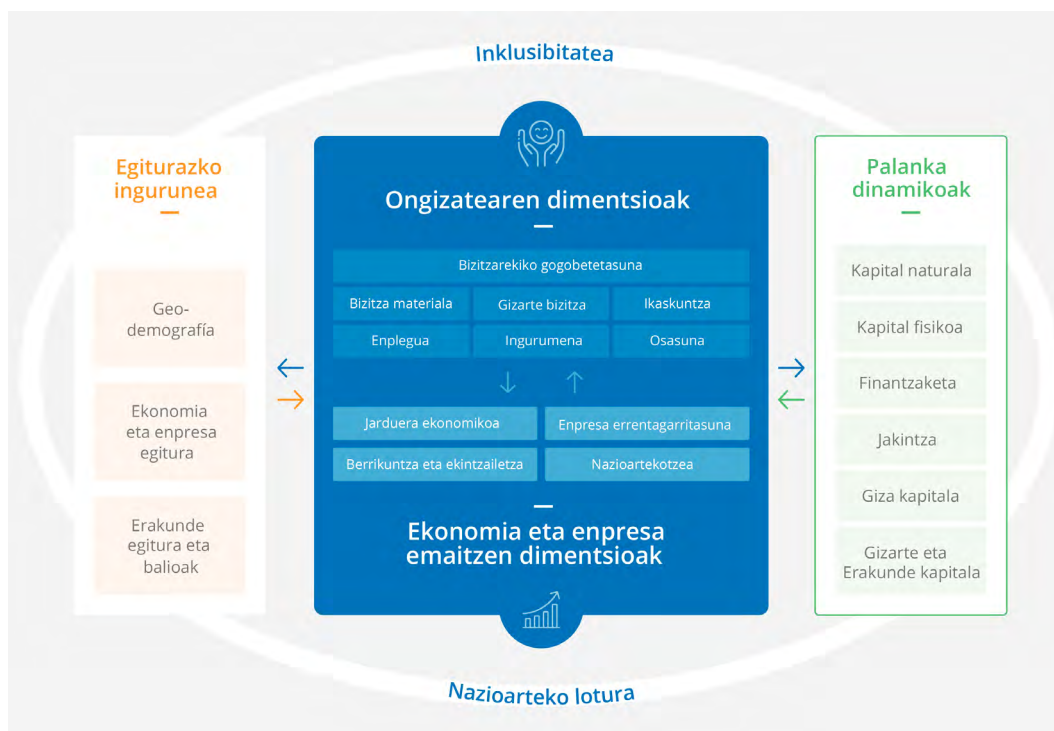
Azken batean, dimentsio askotako arazo global eta integral batean aurrean gaude, presazko aldaketak eskatzen dituena, horietako asko eskualde eta tokiko mailan. Baina ez dago errezeta bakarrik gizarte eta ekonomia bakoitzak aurrean dituen erronkei erantzuteko.

Ez da harritzekoa, hortaz, Orkestraren azken hiru urteetako Lehiakortasunari buruzko Txostenen ondorioetan ingurumen jasangarritasunaren erronkaz hitz egitea. 2020an, pandemiaren ondorengo susperraldian, Txostenak trantsizio berdea sustatzeko beharra nabarmendu zuen, ekonomiaren eta gizartearen erresilientzia indartzeko. 2021ean, «ongizatea helburu duen lehiakortasun» esparru berria aurkeztu genuen; esparru horrek ere trantsizio berdea azkartzeko beharra nabarmentzen zuen, ongizatearen ingurumen dimentsioaren emaitzak hobetzeko. Eta 2022an, Euskal Autonomia Erkidegoko lehiakortasunaren oinarriak aztertzerakoan, «industria lehiakortasun jasangarri berriaren lidergoa sustatzeaz» hitz egin genuen, lehentasunezko zeharkako bost ekintzen artean.

Orkestraren lehiakortasuna eta ongizatea aztertzeko esparrua holistikoa da, eta lurralde baten lehiakortasunaren eta ongizatearen baldintzatzaileak ulertzeko eta indartzeko diseinatu da. Ildo horretatik, esparrua balio handikoa izan daiteke lehiakortasun jasangarriko trantsizioaren konplexutasuna hobeto ulertzeko. Txosten honetan esparrua aplikatu dugu, helburu hauek lortzeko:

- Euskal Autonomia Erkidegoko **lehiakortasunaren eta ongizatearen gaur egungo emaitzak** identifikatzea, datozen urteetan trantsizio jasangarrian aurrera egiteko abiapuntu gisa.
- **Trantsizio jasangarriaren eta ongizatea helburu duen lehiakortasunaren arteko lotura** ulertzea, bi kontzeptuak bateragarri nola egin daitezkeen eta modu sinergikoan elkar nola indartu dezaketen ikusteko.
- Euskal Autonomia Erkidegoko **lehiakortasuneko eta ongizateko sei palanka dinamiko**en funtsezko dimentsioetako batzuk aztertzeko, trantsizio jasangarrian aurrera egiteko.

ONGIZATEA HELBURU DUEN LEHIAKORTASUN ESPARRUA

Lehiakortasuna eta ongizatea Euskal Autonomia Erkidegoan

Enpresa eta ekonomia emaitzei eta ongizate emaitzei dagokienez, Euskal Autonomia Erkidegoaren egoera, oro har, positiboa da. Aurreko urteetako Txostenetan erakutsitakoa sendotzen du horrek, baina arlo batzuei arreta berezia eskaintzea ere garrantzitsua da.

Ekonomia eta enpresa emaitzak	
Ekonomia errendimendua	Euskal Autonomia Erkidegoa EB-27ko batezbestekoa baino pixka bat gehiago hazi da 2022an, eta biztanleko BPGren maila EB-27ko balioaren % 109,5 izan da. Produktibitateari begiratuta, Euskal Autonomia Erkidegoa Espainiako eta EB-27ko batezbestekoaren aurretik dago eta Alemaniarekiko aldea apur bat gutxitu da. Manufakturako sektorean, ordea, produktibitate maila EB-27koaren nahiko antzekoa da.
Enpresa errentagarritasuna	Enpresa errentagarritasunaren adierazle guztiek egin dute hobera. Euskal Autonomia Erkidegoko unitateko lan kostuak behera egin zuen 2021ean eta, horrela, Alemaniako, Espainiako eta EB-27ko balioaren azpitik geratu zen, ekonomia osoa kontuan hartuta. Manufaktura bakarrik hartuta, berriz, Alemaniaren parean dago (eta Espainiaren eta EB-27aren gainetik). Ustiapeneko soberakin gordina handitu egin zen Euskal Autonomia Erkidegoan 2020tik 2022ra artean. Era berean, aktiboen gaineko errentagarritasunak (ROA) eta baliabide propioen gaineko errentagarritasunak (ROE) gora egin zuten 2022an.
Berrikuntza eta ekintzailtza	Euskal Autonomia Erkidegoko berrikuntza sistemaren bilakaera onaren erakusle da gure lurraldea <i>Regional Innovation Scoreboard</i> sailkapenean gora doala ikustea. Baina enpresa txiki eta ertainen berrikuntzaren erronkan lan egiten jarraitu behar da. Izan ere, berrikuntzan aritzen diren enpresa txiki eta ertainen ehunekoa pixka bat handitu bada ere, pandemiaren aurreko mailen azpitik dago oraindik eta EB-27arekiko eta Alemaniarekiko tartea oraindik ere handia da. Bestalde, Euskal Autonomia Erkidegoko jarduera ekintzaileen tasa nahiko egonkorra ari da izaten azken urteetan. Tasa hori Espainiakoa baino pixka bat txikiagoa da eta Alemaniakoa baino dezente txikiagoa.
Nazioartekotzea	Euskal Autonomia Erkidegoko esportazioek gora egin dute 2022an, neurri handi batean, produktu energetikoen esportazioek bilakaera ona izan dutelako. Nolanahi ere, energiaren prezioen igoerak inportazioetan ere izan du eragina, neurri handiagoan igo baitira. Hala, nazioarteko merkataritza saldo positiboak behera egin du. Era berean, Espainiako gainerako erregioekiko trukeak kontuan hartuz gero, ikusten da ondasunen eta zerbitzuen guztizko saldoa defizitarioa dela eta 2022an gora egin zuela.

Ongizateari lotutako emaitzak	
Bizitzarekiko gogobetetasuna	Bizitzarekiko gogobetetasunak behera egin zuen, herrialde guztietan, pandemiaren lehen urtean, eta ez da alde handirik nabari gizonen eta emakumeen gogobetetasun mailan.
Bizitza materiala	Euskal Autonomia Erkidegoko etxeetako errenta erabilgarriaren mediana Europako batezbestekoa baino handiagoa da, baina beste lurralde batzuetan baino gehiago egin du okerrera pandemia garaian. Desberdintasun maila pixka bat handitu da, baita pobrezia energetikoa ere. Baina pobrezia edo bazterketa arriskuan dauden pertsonen proportzioa zertxobait jaitsi da 2022an, eta aztertutako lurraldeen artean txikienetakoa izaten jarraitzen du.
Enplegua	Pandemiarekin hasitako krisiaren ondorioz langabeziak gora egin zuen, baina 2022an, behera egin du eta 2019ko balioaren azpitik geratu da. Enpleguarekiko gogobetetasunak egonkor iraun du azken urteetan, eta generoen arteko soldata arrakalak beherantz egin jarraitzen du.
Gizarte bititza	Astaldiarekiko gogobetetasun maila handitu egin da azken urteetan, baina pertsonenganako konfiantzak behera egin zuen pandemiaren lehen urtean. Jabetzaren aurkako delituen indizea antzekoa da Euskal Autonomia Erkidegoan eta Espainian, eta, bietan, aztertutako beste lurraldeetan baino txikiagoa da.

Ongizateari lotutako emaitzak	
Ikaskuntza	Ikaskuntzari lotutako adierazleen bilakaera positiboa izan da, eta horrek lagundu du Europako beste lurralde batzuekiko aldea murrizten, derrigorrezkoa baino maila handiagoko titulazioa duen biztanleriaren proportzioari dagokionez. Gainera, Euskal Autonomia Erkidegoak maila ona du etengabeko ikaskuntzan.
Osasuna	Euskal Autonomia Erkidegoak oso kokapen ona du bai bizitza itzaropenean eta bai norberak bere osasun egoerarekiko duen hautematean. Airearen kutsadurak eragindako heriotza goiztiar gutxien izan dituen lurraldeetako bat ere bada.
Ingurumena	Berotegi efektuko gasen eta airearen kutsatzaileen isuriak hobetzen ari dira, baina berotegi efektuko gasen isuriak nazioarteko helburuak betetzetik urrun daude oraindik. Birziklatze tasa Espainiakoa baino handiagoa bada ere, oraindik bide luzea dago hondakinen zirkulartasunean eta berraprobetxamenduan aurrera egiteko.

Lehiakortasunaren eta ingurumen jasangarritasunaren arteko harremana sendotzeko palankak Euskal Autonomia Erkidegoan

Euskal ekonomiak trantsizio jasangarriko prozesuan izango dituen erronkak ugariak izango dira eta dilemak eta *trade-off*ak sortuko dituzte, zalantzarik gabe. Horiei erantzun beharko diete erakunde publikoek, enpresek, bestelako erakunde pribatuak eta herritarrek. Dilemak askotarikoak dira: eskura dauden baliabideak helburu desberdinen artean esleitzeko eta lehenesteko irizpideak erabakitzea, aldaketa prozesuan irabazleak eta galtzaileak egongo direla konturatzea (galtzaileentzat konpentsatzeko neurriak pentsatu beharko dira), edo aldaketarako beharrezkoak diren estrategia, politika eta neurri batzuek gizartean nolabaiteko gaitzespena sortuko dutela onartzea.

Nolanahi ere, Euskal Autonomia Erkidegoan aplikatuko diren politikak, estrategiak, ekintza planak eta arau esparruak, ahal den neurrian, egonkorrak izan behar dira eta bertako ekonomia-
ren errealitatera egokitu behar dira, eraldaketa prozesua eraginkorra eta efizientea izango dela bermatzeko (kostu sozioekonomiko txikienekoa) eta espero diren aukera ugariak gauzatzeko. Ildo horretatik, Eusko Jaurlaritza trantsizio jasangarriko estrategia definitzen ari da, Euskal Autonomia Erkidegoan urteetan sortzen joan diren gaitasun teknologiko eta industrial indartsuak sendotzean eta handitzean oinarrituta, honako hauetarako: (i) erronka globalei erantzutea; eta (ii) teknologia garbien, zerbitzuen eta soluzioen tokiko eskaintza sortzea, industria sektoreen deskarbonizazioari eta euskal ekonomiari, oro har, laguntzeko.

Txosten honen ondorio nagusietako bat da Euskal Autonomia Erkidegoko trantsizio jasangarriaren arrakasta, bereziki, euskal enpresei nazioarteko merkatuetan lehiatzeko aukera emango duten, lurraldearen erakargarritasuna handituko duten eta ekonomia eta enpresa arloko eta ongizate arloko emaitza positiboak ekarriko dituzten aldaketa, eraldaketa eta egokitzapenetan aurrera egiteko gaitasunaren araberakoa izango dela. Beraz, ezin dira bereizi ingurumenaren aldetik jasangarria den trantsizioa eta ongizatea helburu duen lehiakortasuna kontzeptuak.

Orkestraren ongizatea helburu duen lehiakortasun esparruak sei palanka dinamiko identifikatzen ditu. Horien ganean jardun dezakete lurraldeko eragileek lehiakortasuneko eta ongizateko emaitzetan modu positiboan eragiteko, epe ertainera eta luzera egiturazko aldaketak sustatzeko, eta ingurumen aztarna txikia edo nulua izango duen ekonomia eta gizartea lortzeko. Dimentsio askotako palanka horiek aztertzeke orduan, trantsizio jasangarriko garrantzi handieneko dimentsioetako batzuk besterik ez ditugu hautatu.

Ingurumenaren aldetik jasagarria den lehiakortasunerako palanka dinamikoak	
Kapital naturala	<p>Azken hamarkadetan, Euskal Autonomia Erkidegoak hainbat alderditan egin du aurrera, besteak beste, energia eta teknologia garbietan, ingurumenaren eta biodibertsitatearen babesean, lurzoruak berreskuratzean, eta ekonomia zirkularrean. Oraindik beste erronka batzuei ez diegu heldu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Energia baliabide berriztagarriak handitzea. • Eskura ditugun natur baliabideei dagokien balioa ematea. • Lehengaien hornidura egonkorragoa eta jasangarriagoa lortzea, zirkulartasunerako bidea eginez. • Hondakinak bereizi, sailkatu, berrerabili eta ezabatzeko prozesuak babesten dituen legeria onartzea. • Ur baliabideen kudeaketa egokia lortzea, horrek biodibertsitatean ere eragin positiboa izango baitu. • Airearen eta uraren kutsatzaileen isuriak murrizten eta lurzoruak berreskuratzen aurrera egitea. • Datuak zaindu, monitorizatu, aurreikusi eta aztertzekeo tresnak eta teknologiak garatzea, baliabideen eta hondakinen fluxuak kudeatzeko.
Kapital fisikoa	<p>Euskal Autonomia Erkidegoak dituen azpiegiturak oinarri egokia dira trantsizio jasagarria bultzatzeko, baina erronka batzuei ere egin behar die aurre, enpresa eta teknologia aukerak gauzatzea arriskuan jar dezaketen itoguneak saihesteko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beharrezkoak diren energia, garraio eta komunikazio azpiegituren gizarte babesa eta onarpena ziurtatzea. • Azpiegituren plangintza holistikoa eta integratua indartzea eta eguneratzea. • Energia sektoreen osagarritasuna sustatzea, haien efizientzia areagotzeko eta elkarren arteko sinergiak gauzatzeko. • Euskal Autonomia Erkidegoko azpiegitura kritikoen erresilientzia areagotzea klimaren gorabehera disruptiboan aurrean. • Azpiegiturretako inbertsioen finantzaketa erraztea.
Finantzaketa	<p>Finantzaketa trantsizio jasagarriaren zati da, ez da horretarako baliabide hutsa. Horregatik, garrantzitsua da eragile garrantzitsu guztiek osatutako finantza ekosistema bat izatea, finantza baliabideak trantsizio jasagarriaren erronketara bideratzen lagunduko duena. Ildo horretatik, Euskal Autonomia Erkidegoan finantza eta inbertsio kluster bat sustatzeko ekimena aukera garrantzitsua da berrikuntza eta jakintzako gaitasun kolektiboa handitzeko eta hori proiektu eta azpiegitura jasangarrietarako finantzaketa tresna berriak garatzera bideratzeko. Erronka nagusia da finantza ekosistema indartzea eta bideratzea, honako hauetarako gaitasuna handitzeko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Finantzaketa fluxuak sortzea, asmo handiko energia eta ingurumen politikari jarraitutasuna emateko eta euskal enpresen deskarbonizazio eta dibertsifikazio ekimenak errazteko. • Azpiegiturretako eta I+Gko inbertsioen erritmoari eustea. • Pizgarriak hedatzea, enpresek beren ekoizpen prozesuen eraldaketan aurrera egin dezaten.

Ingurumenaren aldetik jasagarria den lehiakortasunerako palanka dinamikoak	
Jakintza	<p>Euskal Autonomia Erkidegoak potentzial handiko erakunde, politika eta jakintza oinarria du, trantsizio jasagarrian eraginkortasunez aurrera egiteko. Hori erakusten du I+Gko gastuaren eta finantzaketaren, bikaintasun zientifikoaren, eta jasagarritasunarekin lotutako patenteen emaitzen adierazleen azterketak. Datozen urteetan, garrantzitsua izango da Zientzia, Teknologia eta Berrikuntzako Euskal Sarearen (ZTBES) politika eta ahaleginen norabidea indartzea, jasagarritasunean eta lehiakortasunean emaitza ukigarriak izango dituzten jakite, teknologia eta elkarlaneko mekanismoetara bideratuz. Hauek dira erronka nagusiak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jasagarritasunarekin lotutako jakintzan dugun kokapen ona sendotzea, palanka kritikoa izango baita trantsizioaren aukerak aprobetxatzeko. • Jakintza transferitzeko mekanismoak indartzea, patenteen eta argitalpenen emaitzak aplikazio eta berrikuntza bihurtzeko eta horrela, lehiakortasunean eta jasagarritasunean, aldi berean, aurrera egiteko.
Giza kapitala	<p>Ingurumen jasagarritasunerako trantsizioak enplegu berriak sortzea dakar, baita beste batzuk birdefinitzea eta ordezkatzeta ere. Horretarako, kritikoa da 'enplegu berde' berriek eskatuko lituzketen gaitasun berdeak sustatzea. Potentzial berde handiko 26 lanbide identifikatu ditugu. 2022an, Euskal Autonomia Erkidegoko biztanleria landunaren % 9,2k zuen enplegu profil hori. Gaur egun lanbide horietan ari diren pertsona gehien prestatzen dituzten ikasketen artean daude ingeniaritza mekanikoko, ingeniaritza zibileko eta biologiako unibertsitate graduak. Lanbide heziketari dagokionez, arrisku profesionalen prebentzioko eta analisiko eta kalitate kontrolako titulazioak aipatu behar ditugu, beste batzuen artean. Esparru horretan, bi erronka nagusi ditugu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pertsonen gaitasun eta trebetasun berdeen garapenean aurrera egitea, identifikatutako funtsezko titulazioen eta prestakuntza moduluen eta beste batzuen bidez, gaitasunetan oinarritutako ikuspegira hurbiltzeko. • Trantsizio jasagarriak kalte egingo dien sektoreetan eta balio kateetan lan egiten duten pertsonen beren gaitasunak eta trebetasunak eguneratzeko etengabeko prestakuntzako mekanismoak badaudela ziurtatzea.
Gizarte eta erakunde kapitala	<p>Euskal Autonomia Erkidegoak askotariko eragileen arteko elkarlanarekin lotutako jakite eta esperientzia multzo zabala du, eta hori aktibo bat da elkarlaneko gobernantza garatzeko, behar-beharrezkoa trantsizio jasagarriarekin lotutako arazo zehatzei irtenbidea emateko. Gure erkidegoan, trantsizio jasagarriari lotuta, eragileen arteko elkarlaneko ekimen esperimental asko daude, eta gobernantza prozesuek etorkizunean izan dezaketen rol protagonista ezagutzeko eta ulertzeko aukera ematen dute. Azken hamarkadan, Orkestrak ikerketa-ekintzako hainbat proiektutan hartu du parte, lurraldeko eragileekin batera. Esperientzia horretatik, elementu batzuen garrantzia azpimarratu nahi dugu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arazoa definitzea eta hura lantzeko espazioak diseinatzea. • Elkarrekotasunean eta konfiantzan oinarritutako rola definitzea. • Ikuspegi partekatuak eta ekintzarako agendak eraikitzea. • Lerrokatuta ez dauden jarrerak, interesek edo ikuspegiak sortutako gatazkak kudeatzea.

Sei gomendio orokor

Txosten honen mezu nagusia da, nahiz eta prozesua konplexua izan, Euskal Autonomia Erkidegoan potentzial handia dagoela lurralde eta enpresa lehiakortasunerako eragileak bultzatu, koordinatu eta ingurumen jasagarritasunaren inguruan lerrokatzeko eta, bide horretatik, ekonomia, ingurumen eta gizarte arloetan nahi diren emaitzak lortzeko. Ezinbestekoa da balio ekonomikoa

eta ongizatea sortzen jarraitzea, teknologia eta jarduera jasangarrietan gehiago espezializatuz eta jasangarritasunari lotutako berrikuntza gaitasunak indartuz, euskal enpresak eta Euskal Autonomia Erkidegoa trantsizio jasangarriaren abangoardian egon daitezen.

Baina hori ezin izango da egin erabakiak berehala hartzen hasten ez bagara. Trantsizio jasangarriak arriskuak ditu eta kostuak eta sakrifizioak ekarriko ditu. Gainera, hainbat dilemari egin beharko dio aurre eta hartu beharko diren erabakietako batzuk ez dira guztien gustukoak izango eta eragozpenak ekarriko dituzte. Hala ere, eraldaketan ikuspegi eta estrategia argi batekin aurrera egiteak aukera emango du abian dauden aldatetei lotutako ekonomia, industria eta enpresa aukerak gauzatzeko. Horrela, epe ertain eta luzera, euskal herritarren ongizatean eragin garbi positiboa izango du. Gure azterketak sei gomendio orokor iradokitzen ditu:

1. **Trantsizio jasangarriko prozesu adimendun bat ezartzea, ikuspegi estrategiko argi, partekatu eta epe luzekoan oinarritua.** Horrek eskatzen du deskarbonizazioan pauso irmoak ematea, adostasuna sortzen duten energia eta teknologia alderdietan oinarrituta, eta asmo handiko bide orriak zehaztea, pragmatikoak eta euskal enpresen eta ekonomiaren errealitatearekin koherenteak direnak. Adibidez, hori lor daiteke epe laburrean isuriak murrizteko arloetan lan eginez, jarduera ekonomikoa arriskuan jarri gabe, edo aukera berriak sortuz, ekonomia eta gizarte ongizatea zalantzan jarri gabe. Eta, horrekin batera, eraldaketa sakonagoak egin beharko dira oraindik erregai fosilekiko mendekotasuna duten sektoreetan. Garrantzitsua izango da ditugun gaitasun teknologikoak eta industrialak aprobetxatzea gaitasun berriak, teknologia garbiak eta enpresa sare berritzaile eta lehiakorra garatzeko, besteak beste deskarbonizazioaren edo ingurumen zerbitzu aurreratuen arloan. Ezinbestekoa da, halaber, trantsizio jasangarrira bideratutako lege eta arau esparru errazak, egonkorrak eta gardenak sustatzea. Lege eta arau esparru horiek adimendunak izan beharko dute; emaitzetara bideratuak, baina malguak eta arinak, gure enpresak planetako beste toki batzuetako enpresekin (Txinakoekin edo Ameriketako Estatu Batuetakoekin, besteak beste) lehiatzeko gai izan daitezzen.
2. **I+G+Bko politikak ingurumen jasangarritasun handiagoa ekarriko duten emaitzak lortzera bideratzea, sinergiak bilatuz ekonomiaren lehiakortasunaren eta ongizatearen aurrerapenaren artean.** Jakintza eta berrikuntza funtsezkoak dira trantsizio jasangarriak ekonomiako sektore eta bizitzako esparru askotan irekitzen dituen aukerak identifikatzeko eta aprobetxatzeko. Trantsizio honetan, garrantzitsua izango da bai politiketan esperimentatzea, adibidez, proiektu pilotuen bidez, eta bai politiketatik ikastea, adibidez ebaluazioko mekanismo eta prozesu sofistikuak garatuz, dauden baliabideak eraginkortasun handiagoz erabiliko direla ziurtatzeko.
3. **Lehiakortasunaren eta ongizatearen eragileak eta ingurumen jasangarritasuna hobeto lerrotzea ahalbidetuko duten zeharkako eremuak indartzea.** Funtsezko lau zeharkako eremu nabarmentzen dira:
  - **Berrikuntza eta jakintza sortzeko eta transferitzeko ekosistema** jasangarritasunaren esparruan eta, bereziki, euskal ekonomiarako kritikoak diren arloetan (horien artean, industriarako material kritikoetan).
  - **Gaitasunen, prestakuntzaren eta talentuaren ekosistema**, erantzunak emateko gaitasun handiagoa behar duena, lurraldeko giza kapitala trantsizio jasangarriarako beharrezkoak diren eta enpresek eskatzen dituzten gaitasunekin modu dinamikoan lerrotatu ahal izateko.
  - **Finantzaketa ekosistema**, kritikoa azpiegitura, proiektu eta jarduera jasangarrietako inbertsioak finantzatzeko tresna eta mekanismo egokienak ziurtatzeko.

- **Bitarteko erakundeak**, horien artean, tokiko garapen agentziak eta klusterren erakunde dinamizatzaileak, rol garrantzitsua dutenak bereziki enpresa txiki eta ertainei laguntzen teknologia, prozesu, arauketa eta merkatu aldaketetara egokitzen, trantsizioaren aukerak aprobetxatzeko eta, horrela, lehiakorragoak izateko.
4. **Euskal herritarrek trantsizio jasangarriko prozesuan duten egiteko nagusia indartzea.** Alde batetik, jakintza eta ahalduz handiagoaren bidez, kontsumo, inbertsio eta askotariko ekimenetan parte hartzeko erabakiak (esate baterako, energia komunitateak, autokontsumorako sistemak, etab.) modu informatuan hartu ahal izateko. Beste alde batetik, herritarren aldetik trantsizio jasangarriari gizarte babes handiagoa eskainiz eta trantsizio horrek dituen ondorioak hobeto ulertuz eta onartuz. Horrek eskatzen du eskura dagoen informazioa eta hezkuntza areagotzeaz gainera, gizarteko segmentu kalteberenak konpentsatzeko eta babes-teko eskemak eta mekanismoak diseinatzea eta hedatzea.
  5. **Elkarlaneko eskemetan eta lankidetzazko gobernantzan berritzen jarraitzea.** Dagokion balioa eman behar diogu azken hamarkadetan Euskal Autonomia Erkidegoan metatu dugun jakintzari eta esperientziari, askotariko eragileen artean, elkarlanean, ikuspegi eta agenda partekatua eraikitzeko eta ikuspegi eta interes kontrajarriak daudenez, ezinbestean sortuko diren gatazkak kudeatzeko moduaren inguruan. Ildo horretatik, garrantzitsua izango da etorkizuneko Trantsizio Energetikoaren eta Klima Aldaketaren Euskal Legean eta hari lotutako Bide orrian parte hartuko duten eragileen artean erantzunkidetasunean eta elkarrekikotasunean oinarritutako lankidetzazko gobernanzako mekanismoak txertatzea.
  6. **Trantsizio jasangarri globaleko lidergoa sendotzea.** Euskal Autonomia Erkidegoak protagonista izaten jarraitu behar du energia, berrikuntza teknologikoa eta beste zenbait arlotako nazioarteko ekimenetan. Horietan, planeta osoko ekonomietan ingurumen aztarna murrizteko eta Garapen Jasangarrirako Helburuak ezartzeko soluzioen bidearen gidari izan daiteke (horren erakusle, Bilbok hartuko du Nazio Batuen 2030 Tokiko Koalizioaren Idazkaritzaren egoitza iraunkorra). Lehiakortasuna eta jasangarritasuna bateratzeko bide bat digitalizazioan eta teknologia garbieran oinarritutako jakintza, teknologiak eta soluzioak esportatzea da (baita Hegoalde globaleko herrialdeetara ere), euskal enpresek nazioarteko merkatuetan duten lidergoaz baliatuz.

Ekonomia eta emaitzen eta ongizateari lotutako emaitzen adierazleen panela

Laburpen moduan, panel honek ekonomia eta enpresa emaitzen eta ongizateari lotutako emaitzen 36 adierazleen azken datuak biltzen ditu. Ikurrak dituen lehen zutabeak adierazten du adierazleak hobera egin duen (gezi berdea), okerrera egin duen (gezi laranja) edo aurreko urtean bezala dagoen (berdin grisa). Bigarren zutabeak erakusten du, adierazle horren balioa EB-27rako eskura badugu, azken urte horretan Euskal Autonomia Erkidegoa batezbestekoaren gainetik dagoen (triangelu berdea), batezbestekoaren azpitik dagoen (triangelu laranja) edo antzekoa den (berdin grisa). Azkenik, azken zutabeak adierazlearen azken urteko balioa eta EB-27koa alderatzen ditu. Hala, ikus dezakegu balioa handiagoa izan zen Euskal Autonomia Erkidegoan (gehi berdea), txikiagoa (ken laranja) edo antzekoa (berdin grisa).

EKONOMIA ETA ENPRESA EMAITZAK

Adierazlea	Urtea	Balioa	Bilakaera (azken urtea)	Kokapen erlatiboa EB-27arekiko	
				Maila	Aldak.
Ekonomia errendimendua					
Biztanleko BPG (EAP)	2022	38 524	→	▲	+
Lanaren ageriko produktibitatea (mila euro pertsona bakoitzeko)	2022	72.2	→	▲	+
Lanaren ageriko produktibitatea (euro ordu bakoitzeko)	2021	42.2	→	▲	+
Lanaren ageriko produktibitatea (mila euro pertsona bakoitzeko)	2021	70.8	→	▼	+
Lanaren ageriko produktibitatea (mila euro ordu bakoitzeko)	2021	43.0	→	▼	+
Enpresa errentagarritasuna					
Unitateko lan kostua (%)	2021	62.3	→	=	-
Unitateko lan kostua (%)	2021	67.6	←	▼	+
Ustiapeneko soberakin gordina (BPGren %)	2022	43.2	→	▲	+
ROA-Aktiboen gaineko errentagarritasuna	2022	5.1	→	d.e.	d.e.
ROE-Baliabide propioen gaineko errentagarritasuna	2022	8.5	→	d.e.	d.e.
Berrikuntza eta ekintzaitza					
Enpresa txiki eta ertain berritzaileak (%)	2021	39.6	→	▼	-
Produktuko berrikuntzak dituzten enpresa txiki eta ertainak (%)	2021	24.5	←	▼	+
Prozesuko berrikuntzak dituzten enpresa txiki eta ertainak (%)	2021	30.7	→	▼	-
Enpresa txiki eta ertainen produktu berrien salmentak (%)	2021	12.0	←	▲	-
Jarduera ekintzaileen tasa (TEA) (18-64 urte arteko biztanleriaren %)	2022	5.2	→	d.e.	d.e.
Hazkunde handiko enpresak (%)	2022	9.2	←	▲	+
Nazioartekotzea					
Ondasunen nazioarteko esportazioak (BPGren %)	2022	38.3	→	▼	+
Ondasunen nazioarteko merkataritza saldoa (BPGren %)	2022	3.7	←	▲	+
Ondasunen eta zerbitzuen nazioarteko esportazioak (BPGren %)	2022	40.7	→	▼	+
Ondasunen eta zerbitzuen nazioarteko merkataritza saldoa (BPGren %)	2022	5.7	→	▲	+

Iturria: Geuk egina, hainbat iturritako datuak erabiliz, txostenean adierazitakoaren arabera.

ONGIZATEARI LOTUTAKO EMAITZAK

Adierazlea	Urtea	Balioa	Bilakaera (azken urtea)	Kokapen erlatiboa EB-27arekiko	
				Maila	Aldak.
Bizitzarekiko gogobetetasuna					
Bizitzarekiko gogobetetasuna (0-10)	2022	7.5	←	=	-
Bizitza materiala					
Etxeetako errentaren mediana baliokidea (EAP)	2021	21 652	←	▲	-
Pobrezia edo bazterketa arriskuan dauden pertsonen proportzioa (ARPE) (%)	2022	15.7	→	▲	=
Sarreraren S80/S20 ratioa	2021	5.0	←	=	-
Etxebizitza tenperatura egokian mantendu ezin duen biztanleria (%)	2022	9.3	←	=	+
Enplegua					
Langabezia tasa (15-74 urte) (%)	2022	8.6	→	▼	-
Lanarekiko gogobetetasun maila (0-10)	2022	7.3	=	=	=
Soldata arrakala generoaren arabera (%)	2021	7.3	→	d.e.	d.e.
Gizarte bizitza					
Pertsonek duten denborarekiko gogobetetasuna (0-10)	2022	6.9	→	=	-
Pertsonenganako konfiantza (0-10)	2020	5.1	←	▲	-
Jabetzaren aurkako delituen indizea (100.000 biztanleko)	2022	639	←	d.e.	d.e.
Ikaskuntza					
Goi mailako hezkuntza duen 25-64 urte arteko biztanleria (%)	2022	77.8	→	▼	+
Etengabeko ikaskuntza (%)	2022	17.5	→	▲	-
Osasuna					
Bizitza itxaropena (urteak)	2021	83.7	→	▲	+
Norberak bere osasun egoerarekiko duen hautematea (%)	2021	74.8	←	▲	-
Airearen kutsaduragatik galdutako bizi urteak (100.000 biztanleko)	2020	298	→	▲	+
Ingurumena					
Berotegi efektuko gasen isuriak (biztanleko CO2 tona baliokideak)	2021	8.0	←	▼	-
Airearen kutsadura (PM2,5 mikropartikulak)	2021	8.8	←	▲	-
Hiri hondakinen birziklatze tasa (%)	2020	45.4	→	▼	+

Iturria: Geuk egina, hainbat iturritako datuak erabiliz, txostenean adierazitakoaren arabera.

Orkestra

LEHIAKORTASUNERAKO
EUSKAL INSTITUTUA
DEUSTO FUNDAZIOA

www.orquestra.deusto.es